

64.126

RAAP
Postbus 1347
1000 BH AMSTERDAM

RAAP-NOTITIE 126

Plangebied Leuth centrum

Gemeente Ubbergen

Een inventariserend archeologisch onderzoek

RAAP-NOTITIE 126

Plangebied Leuth centrum

Gemeente Ubbergen

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Oosterpoort Wooncombinatie

Project: archeologisch onderzoek plangebied Leuth centrum (gemeente Ubbergen)

Titel: Plangebied Leuth Centrum, gemeente Ubbergen; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: juni 2002

Auteur: *drs. N.M.J.E. Boemaars & drs. E. Heunks*

Bestandsnaam: L:\QXPress\notities\2002\UBBE\N0126-UBBE.qxd

Projectcode: UBBE

Projectleider: drs. E. Heunks

Projectmedewerker: L.M. Flokstra

ARCHIS-waarnemingsnummers: 136384

Autorisatie:

drs. N.G. Stikker

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2002

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

RAAP Archeologisch Adviesbureau heeft in opdracht van Oosterpoort Wooncombinatie op 22 mei 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met bouwplannen in het centrum van Leuth in de gemeente Ubbergen. Doel van dit inventariserend archeologisch onderzoek was het opsporen van eventueel aanwezige archeologische resten en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek is in het plangebied een archeologische vindplaats aangetroffen: in tien boringen zijn archeologische indicatoren waargenomen tussen ca. 0,5 en 2,3 m -Mv. Het betreft waarschijnlijk een nederzettingsterrein. De vindplaats maakt waarschijnlijk deel uit van een veel groter gebied met archeologische sporen uit de periode IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen.

Hoewel de top van de bodem ter hoogte van de vindplaats sterk verstoord is, lijken de gaafheid en conservering van de archeologische resten goed te zijn: de meeste vondsten zijn pas op enige diepte onder de verstoorde laag aangetroffen.

Om de vindplaats te behouden zou planaanpassing of -inpassing dienen plaats te vinden. Behoud van de archeologische vindplaats bij een niet aangepaste uitvoering van de huidige plannen is gezien de geringe diepteligging en de kwetsbaarheid van de archeologische resten niet mogelijk.

Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, is het wenselijk zo snel mogelijk een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven uit te laten voeren teneinde de kwaliteit (gaafheid en conservering), de aard, datering, omvang en diepteligging nader vast te stellen. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Oosterpoort Wooncombinatie heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 22 mei 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met bouwplannen in het centrum van Leuth in de gemeente Ubbergen. Het inventariserend archeologisch onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen kan leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van onderhavig onderzoek is het opsporen van eventueel aanwezige archeologische resten en (indien mogelijk) een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied ligt in het centrum van Leuth direct ten noorden van de kerk. Het plangebied staat afgebeeld op kaartblad 40D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 196.825/427.975. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied deels in gebruik als grasland, lag het deels braak en was het deels bebouwd. Voor het plangebied geldt een hoge archeologische verwachting voor sporen uit de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998) en (voor zover mogelijk) conform de *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied ligt ter hoogte van de meandergordelafzettingen van de Leuthse stroomgordel. Dit betreft een fossiele rivierloop van de Rijn waarvan de beginfasedatering gesteld is op circa 2000 voor Chr. en de eindfasedatering op circa 200 voor Chr. (Berendsen & Stouthamer, 2001). De zandige beddingafzettingen van de stroomgordel zijn afgedekt door meer kleiige oever- en komafzettingen. Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied binnen de bebouwde kom van Leuth, zonder nadere geomorfologische aanduiding (niet gekarteerd). Op grond van het omliggende gebied mag echter worden aangenomen dat het plangebied deel uitmaakt van een omvangrijk gebied met rivieroeverwallen (RGD/Stiboka, 1985: code 3K25).

Bodem

De bodem in het plangebied betreft kalkloze ooivaaggronden bestaande uit zware zavel en lichte klei met grondwatertrap VI/VII (Stichting voor Bodemkartering, 1975: code Rd90C).

Archeologie

In ARCHIS en op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staan meerdere archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de oude dorpskern van Leuth (waarvan het plangebied deel uitmaakt). Het betreft vindplaatsen die wijzen op een intensieve bewoning van het gebied vanaf de IJzertijd. Oudere vondsten

ontbreken. Belangrijke archeologische terreinen liggen direct ten zuiden en oosten van de kerk (CAA-/CMA-codes 40D-A18, 40D-045 en 40D-046; resp AMK-nummers 3910, 3911 en 3912). Op deze locaties is onder andere in 1993 een intact woonniveau vastgesteld met vondsten uit de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen dat duidt op de aanwezigheid van een omvangrijk nederzettingsterrein (Van der Gaauw & Soonius, 1993). Mogelijk betreft een grindbaan ter hoogte van CAA-terrein 40D-A18 een oude weg (datering onbekend). Hoewel uit het plangebied zelf geen vindplaatsen staan geregistreerd, is alleen al de nabije ligging van de archeologisch 'rijke' terreinen aanleiding om rekening te houden met de aanwezigheid van archeologische sporen.

Archeologische verwachting

Voor het plangebied gold bij aanvang van het veldonderzoek een hoge archeologische verwachting voor sporen uit de Bronstijd tot en met de Late Middeleeuwen. Deze verwachting is gebaseerd op de datering van de Leuthse stroomgordel, de nabije ligging van diverse 'rijke' archeologische vindplaatsen en de met het plangebied vergelijkbare landschappelijke ligging van deze vindplaatsen. In het plangebied kan het gaan om relatief grote nederzettingsterreinen (ca. 1,0 tot 3,0 ha) waarvan de meeste resten zich gezien de geologische situatie waarschijnlijk binnen circa 0,5 m -Mv bevinden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn tien boringen verricht. De boringen zijn zo goed mogelijk verdeeld over het terrein (figuur 1). Er is geboord tot maximaal 3,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van zeven cm en een gutsboor met een diameter van drie cm. De boringen zijn volgens vaste richtlijnen beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Er zijn geen monsters genomen.

Het aantal boringen is ruim voldoende voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen. Boringen zijn niet geschikt om graven en andere zeer lokale archeologische sporen in kaart te brengen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Tot circa 1,5 m -Mv wordt de bodem gekenmerkt door het voorkomen van oeverafzettingen. Deze afzettingen bestaan voornamelijk uit lichte klei. De bouwvoor/verstoorde bovengrond is relatief zandig. Het bodemprofiel is tot 0,5 à 0,7 m -Mv verstoord. Uitzondering zijn de boringen 6, 10 (beide verstoord tot 0,3 m -Mv) en 5 (verstoord tot 1,2 m -Mv).

Vanaf 1,5 m -Mv worden de oeverafzettingen geleidelijk zandiger en gaan over in grindrijke, zandige beddingafzettingen. Het klei-arme zand begint gemiddeld op circa 1,8 m -Mv; afwijkend is boring 5 met zand vanaf 2,4 m -Mv.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in alle boringen archeologische indicatoren aangetroffen (figuur 1). Terwijl aan de archeologische indicatoren uit de verstoorde laag geen eenduidige betekenis kan worden toegekend, vormen de vondsten in de ongestoorde ondergrond een duidelijke aanwijzing voor bewoning op deze locatie in het verleden. Het betreft:

boring	diepte (cm -Mv)	indicatoren
1	60-120	houtskool, handgevormd aardewerk en puin
2	75-95	houtskool, bot, handgevormd aardewerk en puin/ tufsteen

boring	diepte (cm -Mv)	indicatoren
3	60-125	houtskool, handgevormd aardewerk en puin (mortel)
4	130-190	houtskool en puin
5	175-230	houtskool, handgevormd aardewerk en fosfaatvlekken
6	30-165	houtskool, gedraaid aardewerk, puin/tufsteen en fosfaatvlekken
7	55-130	houtskool, bot, gedraaid aardewerk, fosfaatvlekken en puin (mortel)
8	75	puin
9	90	houtskool
10	30-80	houtskool, bot, handgevormd aardewerk en puin

Het handgevormde aardewerk is in het algemeen zeer fragmentarisch en kan niet nader gedateerd worden dan IJzertijd-Late Middeleeuwen. Het gedraaide aardewerk dateert uit de Late Middeleeuwen.

In de meeste gevallen bevinden de vondsten zich in een vuile laag. Opvallend is de grote hoeveelheid puinfragmenten, waaronder leisteen en tufsteen. Het gebruik van leisteen en tufsteen is kenmerkend voor steenbouw in de Late Middeleeuwen. Mogelijk hangen de vondsten samen met een vroegere fase van de kerk van Leuth. Opvallend is ook het diepe vondstniveau in de boringen 4 en 5. Dit gaat samen met een relatief diepe ligging van de beddingafzettingen (die bestaan uit zand). Mogelijk bevinden de vondsten zich in een natuurlijke depressie. Het fragment aardewerk aangetroffen in boring 5 op 2,25 m -Mv dateert uit de Late Middeleeuwen (kogelpot). Dit houdt in dat de depressie vanaf de Late Middeleeuwen op natuurlijke wijze relatief snel is opgevuld met oeverafzettingen.

De boringen waarin fosfaatvlekken zijn aangetroffen, beperken zich tot het meest westelijke deel van het plangebied (boringen 5, 6 en 7). Opmerkelijk is dat de fosfaatvlekken zich boven het vondstniveau bevinden: in en direct onder de verstoorde laag.

Vindplaats 1 (RAAP-objectnummer UBBE 01)

1. **ARCHIS-waarnemingsnummer:** 136384
2. **Coördinaten:** 242.690/455.490; **Kaartblad:** 40D
3. **Gemeente:** Ubbergen; **Toponiem:** Centrum
4. **Maaiveld:** grasland en braakliggend terrein
5. **Geomorfologie:** oeverwal op beddingafzettingen
6. **Hoogte maaiveld t.o.v. NAP:** circa 11,0 m +NAP
7. **Complextype:** nederzetting (waarschijnlijk)
8. **Datering:** IJzertijd-Late Middeleeuwen
9. **Vondsten:** uitsluitend vondsten uit boringen (UBBE 01)
10. **Diepteligging archeologische laag/vondsten:** ca. 50-230 cm -Mv
11. **Globale omvang vindplaats:** minimaal 0,75 ha

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Uit het inventariserend archeologisch onderzoek blijkt dat zich in het plangebied een archeologische vindplaats bevindt. Op basis van de vondsten dient rekening te worden gehouden met sporen uit de de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen. Dit is in overeenstemming met de (op basis van het bureauonderzoek) hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen).

De vindplaats maakt waarschijnlijk deel uit van een veel groter gebied met archeologische sporen dat zich uitstrekt onder de oude dorpskern van Leuth, met name in de zones direct ten zuiden en oosten van het plangebied. Op de vindplaats komen naast resten van verschillende nederzettingsterreinen (uit meerdere perioden) mogelijk ook restanten van een vroegere fase van de kerk van Leuth voor. De grote hoeveelheid puin met een laat-middeleeuws karakter (leisteek, tufsteen) is hiervoor een aanwijzing.

Hoewel de top van de bodem ter hoogte van de vindplaats sterk verstoord is, lijken de gaafheid en conservering van de archeologische resten goed te zijn: de meeste vondsten zijn pas op enige diepte onder de verstoorde laag aangetroffen.

Behoud van de archeologische vindplaats bij een niet aangepaste uitvoering van de huidige plannen is gezien de geringe diepteligging en de kwetsbaarheid van de archeologische resten niet mogelijk.

4.2 Aanbevelingen

Indien besloten wordt dat de vindplaats niet behouden kan worden, is het wenselijk zo snel mogelijk een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te laten voeren. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens omtrent de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats.

Met betrekking tot deze aanbevelingen dient contact opgenomen te worden met de gemeentelijk archeoloog van Nijmegen (dr. J. Thijssen).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Paleogeographic development of the Rhine-meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke Van Gorcum, Assen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Gaauw, P.G. van der, & C.M. Soonius**, 1993. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering in het Landinrichtingsgebied Ooijpolder. *RAAP-rapport 55*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- RGD/Stiboka**, 1985. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartblad 40 Arnhem*. Rijks Geologische Dienst/Stichting voor Bodemkartering, Haarlem/Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1975. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 40 West Arnhem*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
Mv	Maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

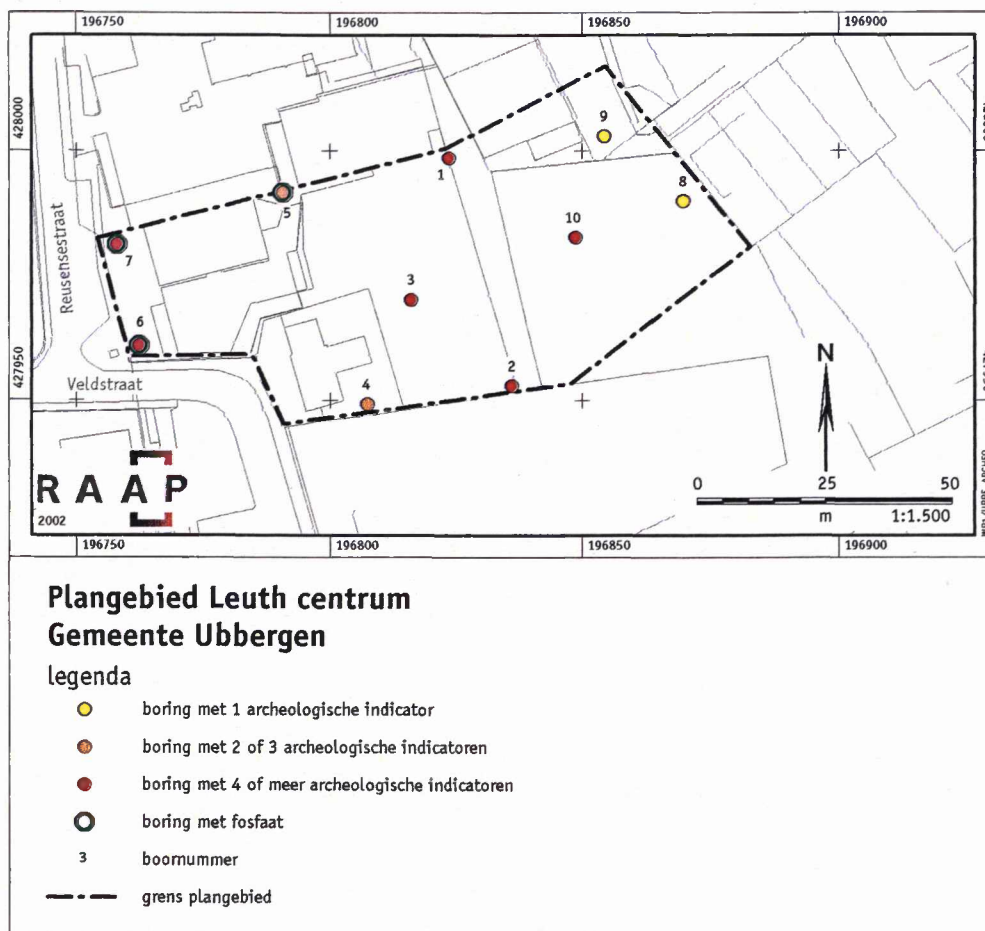
Verklarende woordenlijst

meandegordel	deel van een stroomrug met beddingafzettingen
oeverafzetting	rug langs een rivier, bestaand uit overwegend kleiafzettingen
oeverwal	langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt
stroomgordel	het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeulen

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Resultaten van het booronderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1: Resultaten van het booronderzoek.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1: archeologische tijdschaal.